

سبک زندگی خانواده قرآنی (1)

از اهداف قرآن کریم و ائمه اطهار علیهم السلام تعلیم سبک زندگی صحیح است. به گونه‌ای که می‌توان با شناسایی ارزش‌ها و هنجارها و ضد آنها که در آیات قرآن و روایات ائمه معصومین علیهم السلام به آنها اشاره شده است...

مقدمه :

از اهداف قرآن کریم و ائمه اطهار علیهم السلام؛ السّلام تعلیم سبک زندگی صحیح است، به گونه‌ای که می‌توان با شناسایی ارزش‌ها و هنجارها و ضد آنها که در آیات قرآن و روایات ائمه معصومین علیهم السلام؛ السّلام به آنها اشاره شده است، این سبک را شناسایی کرد و با انطباق روش زندگی با روش‌های بیان شده در کلام الهی و تبیین‌کنندگان آن (اهل بیت؛ shy& بیت؛ shy& علیهم السلام) به قله سعادت و خوشبختی دست یافت. قرآن کریم، در آیات مختلف و پیامبر اکرم و اهل بیتش علیهم صلوات الله اجمعین در روایات متعدد از یک سو، سبک زندگی غیرالهی را مورد مذمت و تخطئه قرار می‌دهند که این مذمت هم ناظر به ساحت فردی و هم ساحت جمعی بشر است و از سوی دیگر سبک صحیح زندگی را به ما می‌نمایاند که با تاسی به آنها می‌شود؛ shy& می‌توانیم هم خود سعادت‌مند زندگی نماییم و هم فرزندانمان را درست تربیت نماییم و در این مسیر قرار دهیم. در این مختصر به کلیاتی از تربیت دینی (سبک زندگی خانواده اسلامی) اشاره می‌شود.

سبک : سبک در لغت به معنای طرز و روش و قاعده و شیوه است. معادل واژه «سبک» در زبان عربی تعبیر «اسلوب» و در زبان انگلیسی «style» است.

سبک زندگی عبارت است از: «شیوه زندگی یا سبک زیستن که منعکس‌کننده گرایش‌ها و ارزش‌های فرد یا گروه است و همچنین عادات، نگرش‌ها، سلیقه‌ها، معیارهای اخلاقی، سطح اقتصادی و ... که باهم طرز زندگی کردن فرد یا گروهی را شکل می‌دهند» [1]

این ترکیب برای معرفی نحوه و شرایط زندگی انسان استفاده می‌گردد. میبانی : در سبک زندگی میبانی عام و خاص داریم میبانی عام در همه اقسام سبک‌های زندگی مؤثر است. لیکن میبانی خاص (مثل میبانی سبک زندگی خانوادگی - سیاسی - اقتصادی...) در همان عرصه مؤثر است.

میبانی عام سبک زندگی دینی

الف: میبانی هستی‌شناسی:

1- خداوند خالق، مالک، مدبّر و حاکم جهان

- خدا در زندگی قانون می‌گذارد و حکم می‌کند. (تفاوت اساسی با سبک زندگی مبتنی بر اومانیزم و سکولاریسم)

2- بعد از مرگ هستی انسان پایان نمی‌پذیرد و برزخ و قیامت است.

- زندگی انسان محدود به حیات مادی نیست و در دنیا باید به فکر آخرت باشد. (تفاوت اساسی با سبک زندگی مادی و ماتریالیستی)

3- هستی محدود به جهان مادی نیست بلکه جهان‌های متعدد (انسان‌ها - ملائکه - جنیان) وجود دارد.

- جهان‌های دیگر در سبک زندگی انسان تأثیر مثبت (مثل تأثیر فرشتگان) و منفی (مثل تأثیر شیطان) دارند.

4- ...

ب: میبانی انسان‌شناختی

1- انسان مرکب از جسم و روح الهی است. (تَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي) [2]

- زندگی انسان محدود به زندگی جسمانی نیست، بلکه سبک زندگی روحی نیز وجود دارد و برنامه‌های خاص می‌طلبد.

2- انسان فطرت الهی دارد. « فُطِرَتَ اللّٰهُ الَّتِي قَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا » [3]

- فطرت انسان می‌تواند به سبک زندگی انسان جهت‌دهی کند.

3- هدف نهایی انسان و کمال‌نهایی او در قرآن بیان شده است (لقاء الله - معرفت - رحمت و ...)

- سبک زندگی انسان بر اساس قرآن هدف‌گذاری می‌شود.

4- ...

ج: میبانی معرفت‌شناختی

1- راه معرفت منحصر در حسّ و تجربه نیست بلکه معرفت عقلی، وحیانی هم هست.

- برخی آموزه‌های سبک زندگی از راه وحی مشخص می‌شود.

2- شناخت سبک زندگی انسان در بهشت و دوزخ می‌تواند در برخی موارد راهبردهایی برای سبک زندگی دنیوی ارائه کند.

مثال: (لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لُعُوقًا وَ لَأَ تَأْتِيْمًا * اِلَّا قِيْلًا سَلَامًا سَلَامًا) [4]

د: مبانی ارزش شناختی

- 1- ارزش های مهم (ایمان - علم - تقوا - جهاد - بصیرت) است - سبک زندگی انسان در مسیر این ارزش ها شکل می گیرد.
- 2- ضد ارزشهای مهم (شرک و کفر، گناهان کبیره و...) است.
- 3- سبک زندگی انسان از این ضد ارزشها دور نگه داشته می شود.
- 3- مکارم اخلاقی جایگاه والایی دارد «بعثت لاتمم مکارم الاخلاق» - سبک زندگی انسان بر اساس مکارم اخلاق تنظیم می شود.

مبانی خاص سبک زندگی دینی: (خانوادگی - اخلاقی - اجتماعی - سیاسی - اقتصادی و...)

از مبانی خاص سبک زندگی دینی فقط به یکی از مهمترین مبانی یعنی سبک زندگی خانوادگی می‌­پردازیم خانواده : نزدیک­ترین و مداوم ترین ارتباطات اجتماعی را فراهم می سازد . فرد در خانواده رشد می­کند و پایه­های اصلی شخصیت و خصوصیات رفتاری او شکل می­گیرد ؛ آموخته­های مستقیم و غیر مستقیم در خانواده بر سلامت روان آنها تاثیر می­گذارد . والدین موظفند در خانواده شرایطی بوجود آورند تا فرزندان در ابعاد جسمی ، روانی ، اجتماعی ، اخلاقی و مذهبی رشد و تکامل یابند.

{جامعه سالم : از خانواده های سالم تشکیل یافته و خانواده از افراد سالم}

معنی لغوی تربیت : تربیت مصدر باب تفعیل از ماده (ربی، یربو) به معنی رشد است تربیت به معنی رشد دادن. در المنجد واژه تربیت از ربو اخذ شده ربو گاه به معنی غذا دادن و(ربیه الوالد: ای غذاه وجعله یرابو) وگاه به معنی تہذیب و پاک ساختن اخلاق فرد از آلودگی­ها به کار رفته است.

در لغتنامه مرحوم دهخدا تربیت به این معانی ذکر شده است : پروردن و آموختن _ پروراندن _ پروردن کودک تا بالغ شود معنای اصطلاحی تربیت: تربیت عبارت است از رشد دادن یا فراهم کردن زمینه رشد یا شکوفایی استعدادها و رساندن قوای نهفته یک موجود به فعلیت . به عبارت دیگر تربیت عبارت است از رفع موانع و ایجاد مقتضیات برای آنکه استعدادهای انسان در جهت کمال مطلق شکوفا شود. با این تعبیر باید آنچه را که مانع شکوفایی استعدادهای انسان است را رفع کرد و زمینه­های مساعد را فراهم کرد تا استعدادهای انسان به فعلیت رسد و انسان متصف به صفات و کمالات الهی شود.

البته تربیت به انسان اختصاص ندارد و در مورد هر موجودی که قابلیت رشد داشته باشد به کار می­رود و اگر در مورد انسان به کار رود کلیه ابعاد وجودی وی را شامل می­شود.

راغب اصفهانی در مفردات ذیل کلمه ((رب)) تربیت را حرکت تدریجی چیزی به سوی کمال تعریف می­کند و در جایی دیگر می­نویسد رب در اصل به معنی تربیت و پرورش است یعنی ایجاد کردن حالتی پس از حالت دیگر در چیزی تا به حد نهایی و کمال خود

واژه «تزکیه» فراگیرترین واژه ای است که قرآن در مورد تربیت اخلاقی به کار برده است.

ویژگیهای تربیت آن است که هر سه حوزه جسم و عقل و قلب آدمی را در برگیرد. [6]

روی عن أميرالمومنين علي (عليه­السلام) قال: «مَنْ تَأَدَّبَ يَأَدَّبِ اللّٰهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَدَّاهُ إِلَى الفَلَاحِ الدَّائِمِ» [7]

هر کس مؤدب به آداب الهی شود ، ادبش او را به رستگاری ابدی می­رساند. (اگر کسی تربیت الهی را بپذیرد و مؤدب به آداب الهی شود، در بُعد الهی و معنوی رشد می­کند و به رستگاری جاودانه می­رسد.)

تہذیب نفس

(محور تربیت : مقدم داشتن تربیت خود)

از حکیمی پرسیدند: از چه زمانی تربیت را باید آغاز کرد؟ حکیم گفت: از بیست سال قبل از تولد [8]

أمیرالمومنین حضرت امام علی (علیه السلام) می فرمایند:

مَنْ تَصَبَّ نَفْسَهُ لِلنَّاسِ إِمَامًا فَلْيَبْدَأْ بِتَعْلِيمِ نَفْسِهِ قَبْلَ تَعْلِيمِ غَيْرِهِ وَ لِيَكُنْ تَأْدِيبُهُ سَبِيلَهُ قَبْلَ تَأْدِيبِهِ يَلِسَانِهِ وَ مُعَلِّمُ نَفْسِهِ وَ مُؤَدِّبُهَا أَحَقُّ بِالْإِحْتِالِ مِنْ مُعَلِّمِ النَّاسِ وَ مُؤَدِّبِهِمْ [9] .

کسی که خود را رهبر مردم قرار داد ، باید پیش از آن که به تعلیم دیگران بپردازد ، خود را اصلاح نماید ، و پیش از آن که به گفتار تربیت کند ، با کردار تعلیم دهد ، زیرا آن کس که خود را تعلیم دهد و ادب کند سزاوارتر به تعظیم است از آن که دیگری را تعلیم دهد و ادب بیاموزد.

کسانی که می­خواهند در جامعه و در هر محیطی به عنوان پدر، مادر، مربی، آموزش دهنده و تربیت کننده باشند و می­خواهند غیر را تربیت کنند، باید دارای شرایطی باشند. اولین شرط و اساسی­ترین شرط نسبت به آنها این است که آن ها باید خود ساخته باشند تا بتوانند دیگران را بسازند. ما در روایاتمان تحت عناوین مختلفی این معنا را داریم که انسان ابتدا باید خودش و بعد دیگران را تربیت کند، حضرت علی(علیه­السلام) می فرمایند: «أفضل الأدب

ما بدأت به نفسك» [10] با فضیلت و تربیت و با این است که از خودت شروع کنی. حضرت در جمله و ای دیگر می‌فرماید: «عَجِبْتُ لِمَنْ يَتَصَدَّى لِصَلَاحِ النَّاسِ وَ تَفْسُهُ أَشَدُّ شَيْءًا قَسَادًا» [11] در شگفتم از کسی که می‌خواهد زمام تربیت مردم را به دست گیرد و حال این که نفس خودش از نظر فساد و خرابی بدترین چیز است. حضرت فرمود: «التَّفْسُ مَجْبُولَةٌ عَلَى سُوءِ الْأَدَبِ»، نفس از نظر درونی، جِبَلْت و ساختارش بر سوء ادب و بی‌تربیتی استوار است. «وَ الْعَبْدُ مَأْمُورٌ بِمَلَامَةِ حُسْنِ الْأَدَبِ»، و بنده هم از ناحیه خداوند مأمور است که نفس خود را خوب تربیت کند. «وَ النَّفْسُ تَجْرِي يَطْبَعُهَا فِي مِيدَانِ الْمُخَالَفَةِ» شهوت، غضب و وهم می‌خواهند به طور گسترده عمل کنند، یعنی هم از فرمان الهی و هم از فرمان عبد سرپیچی کنند، «وَ الْعَبْدُ يَجْهَدُ بِرَدِّهَا عَنْ سُوءِ الْمُطَالَبَةِ»، درحالی که بنده مأمور است، نفسش را از خواسته‌های زشتی که دارد، باز دارد. «قَمْتِي أَطْلَقَ عَيْنَاهَا قَهْوُ شَرِيكَ فِي قَسَادِهَا»، پس هر کس که مهار نفس (شهوت و غضب و وهم) را رها کند، در فساد آنها شریک است. «وَ مَنْ أَعَانَ تَفْسَهُ فِي هَوَى تَفْسِيهِ فَقَدْ أَشْرَكَ تَفْسَهُ فِي قَتْلِ تَفْسِيهِ» [12] و هر کس که به نفس، در خواسته‌هایش کمک کند و هر چه که (شهوت، غضب و وهم) او می‌خواهد، به آنها بدهد، در خودکشی و اش شرکت کرده است، یعنی خودکشی کرده است.

«مأموریت انبیا این است که تقیید اطلاق شهوت و غضب کنند و تحدید موارد منافع دنیایی کنند. این طور نیست که هر جا نفس خواست، سر کند و هر جا که نخواست رو برگرداند». لذا علی(علیه السلام) در روایتی می‌فرماید: «ضبط النفس عند الرغب و الرهب من أفضل الأدب» [13] آنجایی که شهوت راغب است و آنجایی که می‌خواهد از خوبی رو برگرداند، مهارش را در دست بگیر! این عمل از بهترین تربیت و با این است.

علی(علیه السلام) در نهج البلاغه می‌فرماید: «أَيُّهَا النَّاسُ تَوَلَّوْا مِنْ أَنْفُسِكُمْ تَأْدِيبَهَا» ای مردم، تربیت خود را به دست بگیرید! خودتان را تربیت و ادب کنید! «وَ اعْدِلُوا يَهَا عَنْ ضَرَاوَةِ عَادَاتِهَا» [14] و نفس را از گستاخی پذیرفتن خواهی زشت و نکوهیده روی گردان سازید.

یعنی اگر مرّی خود ساخته نباشد، تربیت بی‌فایده است. لذا انبیا سراغ تأدیب نفوس می‌رفتند. و صد البته که کاری بسیار سخت و دشوار است مخصوصاً در آغاز راه.؛ تأدیب نفس و مهار کردن شهوت، غضب و وهم، در ابتدا برای انسان خیلی فشار دارد و فشارش هم آنقدر زیاد است که از آن به جهاد اکبر تعبیر کرده اند. در روایتی از حضرت سلیمان(علی نبینا و آله وعلیه السلام) نقل شده است: «إن الغالب لهواه أشد من الذي يفتح المدينة وحده» [15] آن کسی که بخواهد با هوای نفس مبارزه کند و بر هوای نفسش غلبه کند، کارش سخت‌تر از کسی است که بخواهد تنهایی یک شهر را فتح کند. یعنی فتح یک شهر به تنهایی آسان‌تر از جنگ و غلبه بر هوای نفس است. در این رابطه رسول مکرّم اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: إِنَّ الشَّدِيدَ لَيْسَ مَنْ غَلَبَ النَّاسَ وَ لَكِنَّ الشَّدِيدَ مَنْ غَلَبَ نَفْسَهُ» [16] انسان قوی کسی نیست که بر مردم چیره شود و سلطه پیدا کند، آن کسی قوی است که بر نفسش چیره شود و بتواند این قوای سه گانه شهوت، غضب و وهم را که تشکیل دهنده نفس به معنای اخص هستند، مهار کند.

پس به نظر دقیق، تربیت کودک حتی سال‌ها قبل از تولد طفل آغاز می‌شود، یعنی والدین قبل از فرزند و دار شدن، زمینه رشد و هدایت را در خود ایجاد کنند و برای پدر و مادر شدن خود را آماده نمایند. برای داشتن فرزندی سالم و با اخلاق باید پیش از تولدش برنامه ریزی کرد. امروزه از لحاظ علمی نقش پدر و مادر در انتقال صفات ظاهری و باطنی (خلق و خوی والدین پیش از به دنیا آمدن فرزند) که از آن به عنوان «عامل وراثت» در تربیت کودک نام می‌برند، بر کسی پوشیده نیست.

تأثیر نژادهای شایسته در تربیت کودک

روزی مامون الرشید به یکی از خواص و محارم خود گفت: تو از روش من آگاهی. من به بعضی نزدیک می‌شوم و آنها را به عنوان یکی از بستگان خود معرفی می‌کنم و به شغل و کارهای مهم و حساس می‌گمارم، اما برخلاف انتظارم، به جای مهر و صفای متقابل، از آنها بی‌وفایی می‌بینم. علتش چیست؟ وی در جواب گفت: مریبان کبوترهای نامه رسان، ابتدا از ریشه خانوادگی و نژاد کبوتر تحقیق می‌کنند. وقتی مطمئن شدند که کبوتر مورد نظر، از نژاد شایسته است، به تربیتش می‌پردازند و نتیجه مطلوب می‌گیرند. اما تو مردمی را انتخاب می‌کنی که ریشه خانوادگی ندارند و مدارج کمال را نیپیموده اند. آنها را به مقام می‌گمارم؛ های مهم می‌رسانی در حالی که صلاحیت آن را ندارند. پس نباید از چنین مردمی انتظاری داشته باشی. [17]

قرآن کریم از زبان نوح (ع) می‌فرماید: پروردگارا، این مردم کافر و گمراه را از صفحه زمین برانداز، چرا که اگر آنها را به حال خود واگذاری، از طرفی مایه گمراهی دیگران می‌شوند و از طرف دیگر، فرزندان می‌آورند آلوده و پلید خواهند بود. [18]

اسلام و ائمه اطهار(علیهم السلام) دوره پیش از تولد را که درگیرنده دوره و های تهذیب نفس، انتخاب همسر، آداب زناشویی و مراقبت و های ایام بارداری می‌شود، مقدمه و زمینه ساز و اساس تربیت کودک در بعد تولد می‌دانند از این رو برای این دوران شاهد توصیه های خاصی هستیم که توجه به آنها ضروری است.

از آنجا که فرزندی که در وجود مادر شکل می‌شود؛ گنجد از صفات ظاهری و معنوی پدر و مادرش بهره می‌شود؛ برد و پدران و به خصوص مادران اصل و ریشه کودکان به شمار می‌آیند. انتخاب همسرانی مناسب و شایسته از خانواده‌های اصیل می‌تواند گامی اساسی در تربیت فرزندان صالح و سالم در آینده به حساب آید از این‌رو پیامبر (ص) ضمن تشویق جوانان به ازدواج، - [رُكْعَةً يُصَلِّيهَا مُتَزَوِّجٌ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ رُكْعَةً يُصَلِّيهَا عَزَبٌ] «یک رکعت نماز از مرد همسر دار برتر است از هفتاد رکعتی که مرد بی همسر بگذارد» [19] به آنها توصیه می‌کند که در انتخاب همسر بیشتر دقت کنند تا فرزندان صالح و شایسته به ثمر برسند. در حدیثی از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) روایت شده که فرمودند: «بنگر که فرزندی را در کدام رحم قرار می‌دهی؛ چرا که [اصل] ریشه تأثیرگذار است» [20] و در حدیثی دیگر از ایشان آمده: «برای نطفه‌های خود بهترین رحم‌ها را برگزینید؛ چرا که زنان فرزندان همانند برادران و خواهران خود به دنیا می‌آورند.» [21] ایشان جوانان را از ازدواج در خانواده‌های پست نهی کردند و فرمودند: «ایاک و خضراء الدمن قیل: یا رسول الله (ص) و ما خضراء الدمن؟ قال: المرأة الحسنة فی منبت السوء؛ بر حذر باشید از آن گلی که در مزبله روئیده گفتند: یا رسول الله گلی که در مزبله روئیده چه گلی است؟ فرمود: زن با جمال که در خانواده‌ای پست بزرگ شده است.» [22]

یکی از دعاهایی که در زمینه انتخاب همسر از ائمه (علیهم السلام) وارد شده، دعایی است که از حضرت علی (علیه السلام) نقل شده است، حضرت فرمودند: «هر یک از شما که خواست ازدواج کند باید ابتدا دو رکعت نماز بخواند و در هر رکعت سوره فاتحه کتاب و سوره یس را بخواند، وقتی که از نماز فارغ شد بعد از حمد و ثنای پروردگار، این گونه بگوید: اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي زَوْجَةً صَالِحَةً وَوَدُودًا وَوَدُودًا شَكُورًا قَنُوعًا غَيْرًا إِنَّ أَحْسَنَ شُكْرٍ وَ إِنَّ أَسْأَلَ عَقْرَتٍ وَ إِنَّ ذَكَرْتُ اللَّهَ تَعَالَى أَعَانَتْ وَ إِنَّ نَسِيتُ ذَكَرَتْ وَ إِنَّ خَرَجْتُ مِنْ عِنْدِهَا حَفِظَتْ وَ إِنَّ دَخَلْتُ عَلَيْهَا سُرَّتْ وَ إِنَّ أَمَرْتُهَا أَطَاعَتْنِي وَ إِنَّ أَسْأَلْتُهَا قَسَمْتُ عَلَيْهَا أَبْرَتْ قَسَمِي وَ إِنَّ عَصَيْتُ عَلَيْهَا أَرْضَيْتَنِي يَا ذَا الْجَلَالِ وَ الْإِكْرَامِ هَبْ لِي ذَلِكَ فَإِنَّمَا أَسْأَلُكَ وَ لَا أُجِدُّ إِلَّا مَا قَسَمْتَ لِي» [23] پروردگارا، همسری صالحه، مهربان، بی‌چشمه، شکرگزار و با غیرت به من عطا کن که اگر به او نیکی کردم شکرگزار باشد، و اگر به او بدی کردم مرا ببخشد، و اگر یاد خدا کردم مرا یاری کند، و اگر خدا را فراموش کردم مرا به یاد خدا بیندازد، و اگر از نزد او خارج شدم (اسرار و اموال و آبروی مرا) حفظ کند، و اگر بر او وارد شدم مرا خوشحال سازد، و اگر او را به کاری امر کردم مرا اطاعت کند، و اگر علیه او قسم خوردم (که او کاری را انجام دهد) او (آن کار را انجام داده) و مرا از آن قسم بریء می‌کند، و اگر بر او غضب کردم مرا راضی سازد. ای پروردگار صاحب جلال و اکرام، چنین همسری را به من ببخش! پس به درستی که من او را از تو خواسته‌ام و به من نمی‌رسد، مگر آن چیزی که تو منت می‌گذاری و قسمتم می‌کنی».

حضرت علی (علیه السلام) در ادامه فرمود: کسی که این (نماز و دعا) را انجام دهد، خداوند آنچه را خواسته است به او عطا می‌کند».

دانش امروز هنوز به طور جامع و کامل به تمام صفات موروثی واقف نشده است، ولی از مضمون احادیث استنباط می‌شود که علاوه بر صفات طبیعی و ظاهری، سجایای اخلاقی والدین نیز زمینه‌ساز می‌شود؛ مثلاً: محمد حنفیه فرزند علی بن ابی طالب (علیه السلام) است، البته مادرش فاطمه (سلام الله علیها) نیست، وی در جنگ جمل، علمدار لشکر بود، علی (علیه السلام) به او فرمان حمله داد، محمد حنفیه حمله کرد، ولی دشمن با ضربات نیزه و تیر جلو علمدار را گرفت، در نتیجه محمد از پیشروی بازماند، علی (علیه السلام) از ضعف فرزندش سخت آزرده خاطر شد، نزدیک او آمد و با قبضه شمشیر به دوشش کوبید و فرمود: این ضعف و ترس را از مادرت به ارث برده‌ای. یا از ایشان روایت شده که فرمود: نیازهای خود را از مردم شریفی که ریشه‌های خانوادگی اصیلی دارند بخواهید زیرا حوایج نزد آنها بهتر و پاکیزه‌تر می‌شود. یا به مالک اشتر توصیه می‌کند: افراد با تجربه و عقیفی که از خانواده‌های شریف بوده و به حریم اسلام زودتر قدم گذاشته‌اند، به کارمندی اداری انتخاب کن زیرا آنان اخلاقی کریم‌تر و روشی پسندیده دارند و بی‌طمع و عاقبت اندیشند..

با انتخاب همسر نخستین زمینه‌های شکل‌گیری کانون تربیت رقم می‌خورد.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) می‌فرماید:

«أُنكحوا الأكفاء و أنكحوا منهنم و اختار و النطفكم فانّ الخال أحد الضجعين»؛ [24] به هم‌شان خود زن بدهید و از هم‌شکل‌گیری شخصیت [فرزند اثرگذار است.

پیامبر اکرم (ص) در مورد انتخاب زن می‌فرماید:

«وانظر فی ای نصاب تضع ولدك فانّ العرق دساس»؛ [25] بنگر که فرزندی را در چه نسل و نژادی قرار می‌دهی، زیرا رگ و ریشه خانوادگی در فرزند اثر می‌گذارد.

در روایتی دیگر می‌فرماید:

«تزوّجوا فی الحجز الصالح فانّ العرق دساس»؛ [26] با خانواده شایسته ازدواج کنید که رگ و ریشه در فرزند اثر می‌

گذارد.

اما درباره ازدواج دختر و پذیرش خواستگار می فرماید: «کتبت الي ابي جعفر (عليه السلام) في التزويج فأتاني كتابه بخطه قال رسول الله (صلى الله عليه وآله و سلم) إذا جائكم من ترزون خلفه و دینه فرّوجوه إلا تفعلوا تكن فتنه في الارض و فساد كبير» [27]

ابراهیم بن محمد همدانی گوید: به امام ابو شاهر (عليه السلام) نامه نوشتم و در مورد شوهر (دختر) پرسیدم. نامه آن حضرت که با دست خط زنجی; شریف خودش به دست من رسید که در آن مرقوم فرموده بود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «هرگاه کسی که از اخلاق و دین داری اش راضی هستی نزدتان آمد، به او (دختر) دهید؛ اگر این کار را نکنید، فتنه و فساد بزرگ در زمین پدید می آید.»

در روایتی دیگر امانت را نیز جزء بایستگیهای شوهر بیان می فرماید: کتبت الي ابي جعفر (ع) أسأله عن النکاح فکتب اليّ من خطب الیکم فرضیتم دینه و أمانته فرّوجوه إلا تفعلوا تكن فتنه في الارض و فساد كبير [28]

تأثیر این سه صفت (دین; داری، اخلاق مداری و امانت; داری) در فرزند بیشتر جنبه محیطی دارد نه وراثتی. شخصی از امام حسن (ع) درباره ازدواج دخترش پرسید. امام فرمود: «زوجه من رجل تقی فاته إن أحبها أکرّمها و إن أبغضها لم یظلمها» [29] او را به ازدواج مردی متقی درآور؛ زیرا اگر او را دوست بدارد او را احترام خواهد کرد و اگر او را دوست ندارد به او ستم نخواهد کرد.

شرایطی که روایات برای مرد بیان کرده اند غالباً برای تحصیل آسایش همسر است اما شرایطی که برای زن بیان کرده اند، بیشتر یا همه مربوط به تأثیر آن شرایط در فرزند است.

* تذکر باید دقت نمود ضمن اینکه تأکید اسلام بر هم; گف بودن زن و مرد می باشد و آنها باید از لحاظ اعتقادی و فرهنگی با هم هم; سان و همانند باشند و در اصول و مبانی اعتقادی و آداب و فرهنگ اجتماعی و اخلاقی هم; فکر و هم عقیده باشند ولی باید بدانیم که از لحاظ روحی، عاطفی و جسمی تفاوتی نیز با هم دارند، زن و مرد هر کدام داری نیازهای برحقی هستند که باید همسرشان این نیازها را بر آورده سازد و یکی از دلایل ازدواج همین برآورده ساختن این نیازهای جسمی و روحی و عاطفی برحق می باشد. اسلام تنها آیینی است که در آن به نیازهای انسان به طور کامل پرداخته شده است و به برآورده ساختن نیازهای برحق همسر تأکید شده است. اسلام زن و مرد را مکمل یکدیگر و پوشش دهنده نقاط ضعف و قوت هم می داند. لذا آفریدگار مهربان، مرد و زن را مأمور زیبا جلوه; گر نمودن هم و برآورده ساختن نیازهای برحق یکدیگر قرار داده است. {هِنَّ لِيَسَّ لَكُمْ وَ لَكُمْ لِيَسَّ لَهُنَّ} [30] مرد، مانند باغبانی مهربان است و همسر، گل زیبای اوست و اگر در برآورده نمودن نیازهای گل، کوتاهی شود، وی پژمرده خواهد شد. پژمردگی گل، باعث اندوه باغبان می گردد و او را نیز پژمرده می کند.

در سایه آرامش روحی و روانی است که استعدادها و فرزندانمان شکوفا می شود و اگر بر اثر غفلت و خودخواهی، آن را از خود و فرزندانمان دریغ کنیم، به جایگاه هایی که شایستگی آن را داریم، دست نخواهیم یافت.

اولین یاریگر انسان، پدر و مادر می باشند که از سر عشق، تمام خواسته ها و نیازهای جسمی و روحی فرزندشان را برآورده می سازند، تا لیکنند، مهمان همیشگی صورت فرزند دلبندها بماند. پدر و مادر دخالت در سعادت و شقاوت فرزند خود دارند. از قرآن و روایات و اهل بیت (ع) و تاریخ و تجربه می توان این را فهمید. پدر و مادر بی تفاوت در تربیت در بدبختی اولاد تأثیر عجیبی دارند. از پیغمبر اکرم (ص) روایت شده: «السعيد سعيد في بطن امه والشقي من شقي في بطن امه». خوشبخت، در شکم مادرش خوشبخت است و بدبخت، در شکم مادرش بدبخت است؛ معنای روایت این است که دل مادر زمینه ساز برای سعادت و یا شقاوت بچه است. «مرحوم فیض (ره) در تفسیر صافی ذیل آیه; ی شریفه: (هو الذي یصورکم في الارحام کیف یشاء) روایتی را نقل می کند که برای همه مخصوصاً پدر و مادرها تکان دهنده است. می فرماید: «وقتی دو ملک تصور آمدند که بچه را تصویر و صورت بندی کنند خطاب می شود به آن دو ملک که نگاه کنید به پیشانی مادر و سرنوشت این بچه را از آنجا برداشت کنید و آنچه در پیشانی مادر است همان را قضا و قدر و سرنوشت این بچه قرار دهید بعد خطاب می شود بدها هم برای من قرار دهید. قضا و قدر تعلیقی است، در پیشانی مادر برای بچه، و آن دو ملک همین کار را می کنند مقدرات این بچه را سعادت و شقاوت این بچه را سرنوشت این بچه را از پیشانی مادر می گیرند و در پیشانی بچه می نویسند و برای پروردگار عالم بدها قرار می دهند». یعنی اگر مادرش با فضیلت باشد او هم با فضیلت است و اگر صاحب فضیلت نباشد او هم صاحب فضیلت نیست.» [31]

- مادر و فرزندی پاک

خلیفه دوم، گاهی شب; ها از منزل بیرون می رفت. شبی صدای زنی را شنید که از دخترش می خواست شیر گوسفندان را برای فروش بیشتر، با آب مخلوط کند، اما دختر از این کار امتناع می کرد. وقتی که مادر از روی تمسخر گفت: خلیفه ما را نمی بیند. دختر گفت: خدای خلیفه که ما را می بیند. خلیفه به پسرش عاصم گفت: تحقیق کن تا او را برای خواستگاری کنیم. بعد از تحقیق، متوجه پاک بودن دختر شدند. ازدواج که صورت گرفت، خداوند دختری به آنها داد که ام عاصم نام نهاده شد، این دختر با عبدالعزیز بن مروان ازدواج کرد. خداوند پسری به نام عمر بن عبدالعزیز به آنها عطا کرد. عمر بن عبدالعزیز وقتی به خلافت رسید، سب امیرالمؤمنین را ممنوع کرد، فدک را به فرزندان حضرت زهرا برگرداند و وقتی که به این کار او اعتراض می کردند می گفت: گفت:

تغذیه والدین

تربیت کودک فرایندی طولانی و به هم پیوسته دارد. امر تربیت و آغاز وظیفه مادری و پدری پیش از نزدیکی و انعقاد نطفه شروع می‌شود؛ زیرا نوع غذاهایی که والدین می‌خورند، هم در نطفه (منی و اسپرماتوزئید مرد و اوول زن) تأثیر دارد و هم در روح و روان آنان. در نتیجه روحیات والدین و ویژگی‌های نطفه‌شان از طریق ژن به فرزند منتقل می‌شود. چنان که حالات زن و شوهر هنگام نزدیکی از جهت اخلاقی، روحی و روانی، شادی و غم، سلامت و بیماری، اضطراب و آرامش روحی و مانند آن در سرنوشت فرزند آینده‌اش تأثیر دارد.

حتی رعایت یا عدم رعایت آداب نزدیکی کردن، زمان، مکان، کیفیت انجام عمل نیز در سلامت جسم و روان فرزند مؤثر است. تربیت کودک پس از تولد شروع نمی‌شود؛ بلکه خیلی پیش‌تر از نزدیکی و بسته شدن نطفه آغاز می‌گردد. انسان چون موجودی دو بعدی و شامل جسم و روح است. این دو تأثیر متقابل بر یکدیگر دارند. از این‌رو نگاه پدر و مادر باید به هر دو بعد معطوف شود.

اسلام تمام ابعاد و تمایلات روحی و جسمی انسان و نیز عوامل مادی و معنوی مؤثر بر وجود او را مورد توجه قرار داده است و متناسب با آن مقررات ویژه‌ای را وضع نموده است. یکی از مهمترین عواملی که در تشکیل شخصیت فرد نقش دارد توجه به نخستین مرحله رشد است یعنی زمانی که نطفه در حال شکل گرفتن است، و اسلام دستورات خاصی را در این زمینه بیان نموده است. اولین مسئله مورد توجه رعایت تقوا و ترک محرّمات توسط پدر و مادر و پرهیز از غذای حرام در زمان به وجود آمدن نطفه و شکل‌گیری سلول‌ها، و در زمان قرار گرفتن این سلول در رحم و مراقبت‌های غذایی آن دوران می‌باشد. هر فرد از ترکیب دو سلول نر و ماده به وجود می‌آید و رشد می‌کند و هر سلول زنده جزء زنده بدن هر فرد است که می‌تواند جدا شود و مستقل زندگی کند، این سلول تحت رفتار و اعمال فرد به وجود می‌آید و اگر نطفه‌ای از ترکیب سلولی ایجاد شود که از مواد اولیه حرام (تغذیه حرام) به وجود آمده باشد اثرات زیان‌بار و تأثیرات غیر قابل انکاری در آینده بر رشد و رفتار و شخصیت فرد خواهد گذاشت. خوب است که در این زمینه، روایات و آیات قرآن را سر خط برنامه خود قرار دهیم و با بکارگیری آنها زندگی سالم و سعادت‌مندی را برای فرزندان نسل آینده رقم بزنیم.

از امام صادق علیه السلام نقل شده است که:

((مَا كَانَ مِنْ مَالِ الْحَرَامِ قَهْوٌ مِنْ شَرِكِ الشَّيْطَانِ)) : آن نطفه‌ای که از مال حرام به وجود آید شیطان در آن شریک است [33]

یا در روایتی دیگر می‌فرماید :

((كَسْبُ الْحَرَامِ يَبِينُ فِي الدَّرَجَةِ)) : اثر مالی که از راه حرام بدست آمده در نسل آشکار می‌شود. [34]

امام حسین (ع) در تحلیل علل واقعه عاشورا خطاب به مردمی که در روز عاشورا به جنگ او آمده بودند و حاضر به سکوت و گوش دادن به سخنانش نبودند، می‌فرماید: «وای بر شما! چرا ساکت نمی‌شوید و سخن مرا گوش نمی‌کنید؛ در حالی که من شما را به راه هدایت دعوت می‌کنم؟ کسی که از من اطاعت کند، هدایت می‌شود و کسی که نافرمانی نماید، هلاک و کافر خواهد شد. شما مرا اطاعت نمی‌کنید، گوش به سخن من نمی‌دهید.»

بعد حضرت در علت این مسئله می‌فرماید: «فَقَدْ مَلِئْتُ بَطُونَكُمْ مِنَ الْحَرَامِ وَطِيعَ عَلِيَّ فَلَوْ كُنتُمْ؛ به تحقیق که شکم‌های شما از حرام پر شده و به قلب‌های شما مَهر [قساوت] زده شده است.» [35]

بخاطر همین مسائل رسول مکرّم اسلام می‌فرماید: «إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَيَّ مِنْ بَعْدِي هَذِهِ الْمَكَايِبُ الْحَرَامُ...؛ بیمناک‌ترین چیزی که بر امت خود از آن می‌ترسم، این درآمدهای حرام است.» [36]

آداب روابط زناشویی

لازم است پدر و مادر به واجبات و مستحبات و محرّمات و مکروهات زناشویی در هنگام انعقاد نطفه توجه داشته باشند؛ از نظر روایات ما بایستی در آن وقت توجه به خداوند داشته باشیم برای همین دستور داده شده نماز خوانده شود و بعد از نماز دعا کنیم برای همین «مستحب است قبل از نزدیکی کردن دو رکعت نماز بخواند و پس از آن دعا کند به این صورت که پس از ستایش خداوند متعال و صلوات بر پیامبر و خاندان او بگوید «خدایا الفت و دوستی و محبت و رضایت این زن را روزی من کن و مرا به واسطه او خشنود گردان، و میان ما به بهترین شکل و مانوس‌ترین شیوه؛ بهترین الفتی جمع گردان، زیرا تو حلال را دوست می‌داری و حرام را ناپسند می‌داری؛ شماری» و یا دعای دیگری بخواند و زن نیز همین کار را انجام دهد، بنابراین پس از کسب طهارت دو رکعت نماز بخواند و به مضمون دعاهایی که مرد خوانده است او نیز دعا کند. و مستحب است مرد دست خود را بر ناصبه [قسمت جلوی سر که میان دو سفیدی قرار گرفته که در دو طرف پیشانی است] زن بگذارد و هنگامی که زن بر مرد وارد می‌شود این دعا را بخواند خدایا طبق دستور قرآن تو با این زن ازدواج کردم و در امانت تو او را گرفتم و با کلمات تو او را بر خود حلال ساختم. پس اگر برای من در رحم او فرزندی مقدر کردی او را مسلمانان سالم و صالح قرار بده و شیطان را در نطفه او با من شریک مگردان.» [37] که پروردگار عالم نسل ما را مبارک کند؛ و دستور داده شده «در آن وقت متذکر خدا باشیم هم از نظر دل و هم از نظر زبان و حتماً باید «بسم الله الرحمن الرحيم» گفته شود و حتی در روایات می‌شود؛ خوانیم اگر «بسم الله الرحمن الرحيم» گفته نشود شیطان شریک

می‌شود؛ و اگر توجه به خدا نداشته باشد بلکه مرد با فکر زن نا محرم با زنش هم‌شود؛ بستر شود و زن با فکر مرد نامحرم با شوهر هم‌شود؛ بستر شود این فکر شیطانی روی بچه اثر می‌گذارد. نتیجه فکر گناه

فردی به امیرالمومنین علی (علیه السلام) عرض کرد یا امیرالمومنین من هر زمان که از شما دورم عداوت و دشمنی شما در دلم می‌افند و نسبت به شما کینه و دشمنی بسیار زیادی در من ایجاد می‌گردد تا جایی که گاهی حتی به قتل شما نیز اندیشیده‌ام ولی هرگاه به حضورتان می‌شوم؛ رسم تمام آن افکار از بین می‌رود و محبت و خوبیهاتان مرا فرا می‌گیرد؛ خواهم بدانم علت آن افکار شیطانی چیست؟ حضرت علی (علیه السلام) لحظه ای سرشان را پائین انداختند سپس فرمودند: علت آن به لحظه انعقاد نطفه تو برمی‌گردد

مرد با تعجب پرسید: آیا اشکالی در حلال زاده بودن من هست؟ حضرت فرمودند: نه، و لیکن هنگامی که مادرت با پدرت هم‌بستر بود در فکر مرد دیگری بوده و با فکر او با پدرت مجامعت می‌نمود.

فرزندی سفید پوست از والدینی سیاه پوست حضرت امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید: روزی مردی سیاه پوست در حالی که دست زن سیاه پوستش را گرفته بود، او را به حضور خلیفه ثانی آورده، و خطاب به خلیفه گفت: من و این همسر هر دو سیاه پوست هستیم، در حالی که بچه‌ای از وی به دنیا آمده سفید پوست است!! تکلیف ما چیست؟ عمر نظری به اطرافیان افکنده، و از آنان کمک خواست که چه کار کند؟ یاران عمر همگی فتوی دادند که: پدر و مادر هر دو سیاه پوست هستند، و فرزندشان سفید پوست!! بنابراین زن را سنگسار کنید! خلیفه چاره‌شده‌ای نداشت جز اینکه در این معضله نیز از امیرالمومنین علی‌ع‌س‌ا؛ سلام کمک بگیرد، و لذا به دامن وی متوسل شد، در حالی که نظر خلیفه نیز اعدام و سنگسار کردن زن بود! علی علیه‌السلام از زن و مرد پرسیدند: قضیه شما چگونه است؟ آنان موضوع را توضیح دادند.

علی علیه‌السلام خطاب به مرد فرمود: آیا نسبت به همسرت سوءظن داری؟ مرد: نه اصلاً سوءظنی ندارم.

علی علیه‌السلام آیا در حال حیض با همسرت نزدیکی کرده‌ای؟ مرد: در برخی شب‌ها زن به من می‌گفت که حائض است، ولی من خیال می‌کردم او به جهت سردی هوا و زحمت غسل کردن بهانه می‌آورد، و لذا با وی مقاربت نمودم. علی علیه‌السلام خطاب به زن نیز فرمود: آیا شوهرت با تو در حال حیض نزدیکی کرده است؟ زن: از شوهرم بی‌رسید، من از او جلوگیری می‌کردم، ولی قبول نمی‌کرد... علی علیه‌السلام: مسأله‌ای نیست، این فرزند، فرزند خود شما است، شما در حال حیض نزدیکی کرده، و در آن حال خون حیض بر نطفه غلبه کرده، و در نتیجه جنین سفید گردیده است، شما نگران نباشید، این بچه در دوران بلوغ به تدریج رنگش تغییر می‌کند، و مثل خود شما سیاه پوست می‌گردد! قضیه در همین جا فیصله یافت، و مردم حاضر، منتظر بلوغ آن جوان بودند، و ناگاه جوان در آن دوران به همان صورتی که مولای متقیان پیشگویی کرده بودند به سیاه پوستی تغییر رنگ داد! و بر عالم انسانیت ثابت کرد که علی هر چه می‌گوید صحیح می‌گوید، و قضاوت و داوری او مطابق واقع است. [38]

احادیثی از پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) و امامان (علیهم‌السلام) پیرامون روابط زناشویی و تولد فرزند

پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم): چون عروسی به خانه آوردید، با محبت و تواضع کفش هایش را در آورده، پاهایش را بشوید آنگاه او را به حجله دعوت کنید. این چنین است که مهر، برکت و رحمت بر خانه و عروستان سایه می‌افکند. [39]

امام صادق (علیه‌السلام): وقتی عروس به حجله آمد به کعبه رو کنید، گیسوان او را نوازش کرده زلف تاب دارش را به چنگ گیرید و آرام بگویید ((خدایا! این امانت توست که به من سپردی. با گفته ی تو او را به خود حلال کرده ام، فرزندم را مبارک، پارسا و از پیروان پیامبرت قرار ده و شیطان را از او دور فرما)) آن گاه وضو سازید، تن و روان خویش طراوت بخشید، رو به خدای مهربان کنید و دو رکعت نماز به جای آورید. به عروس خود نیز بگویید همین کار را بکند. [40]

امام صادق (علیه‌السلام): پیش از این که با عروس خویش به بستر زفاف روید، هدیه ای به وی بدهید، با این کار عشق و آرامش را به او هدیه کرده اید. [41]

امام صادق (علیه السلام): خانمها شرم و آرزو صفت پسندیده و نیکوی شماسست، اما حیا از شوهر، ناپسند و بیجا. بهترین شما کسی است که چون با شوهر خلوت کند، لباس حیا از خود بیفکند و چون لباس بپوشد، جامه shy&ی شرم و حیا را نیز بپوشد و زیبایی shy&ها و دل shy&ربایی های خود را به دیگران عرضه مدارد. [42]

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم): خانم shy&ها از آرایش برای شوهرانتان دریغ مکنید، بهترین ملایم shy&ترین و دل نوازترین عطر را به کار برید زیباترین و دلرباترین لباس را به اندام خویش بپوشانید خود را حداقل با یک گردنبند زینت بخشید و صبح و شام خود را به شوهر عرضه دارید، در یک کلام چشم و دل شریک زندگیتان را هنرمندانه برابید. [43]

امام رضا (علیه السلام): آقایان، مطابق میل خانمتان لباس بپوشید، در خانه نیز آراسته و دل shy&ریا باشید، هوش و حواس همسرتان را ماهرانه به خود جلب کنید، با این کار غدد جنسی او را نسبت به خود فعال می shy&کنید و عفت او را نسبت به دیگران فزونی می shy&بخشید. [44]

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم): وقتی به سوی همسرتان می shy&روید، در آغوش فرشتگانید. چون به آمیزش می shy&پردازید گناهانتان چون برگ درختان فرو می shy&ریزد و چون غسل می shy&کنید خود را می shy&شوید، از گناهان بیرون می shy&روید. [45]

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم): عشق به همسر گرما بخش و انرژی shy&زاست، با اعلام این عشق به او قلب وی را تسخیر کنید ((دوستت دارم)) جمله shy&ای که هیچ گاه از قلب زن بیرون رفتنی نیست، همسر خود را از این کلام آتشین محروم نسازید. [46]

امام محمد باقر (علیه السلام): چون به قصد بارور کردن رحم همسرت، نزد او آرمیدی، با نیتی پاک و زبانی گویا با خدای مهربان چنین بگو ((خدایا مرا فرزندی عنایت فرما و او را پاکیزه و سالم قرار ده که در خلقت او زیاد و کم نباشد و او را عاقبت به خیر گردان)) [47]

امام علی (علیه السلام): هنگام آمیزش چون پرندگان شتاب نکنید صبر پیشه shy&ی خود سازید زنها نیازمند وقت بیشتری هستند مدتی نه چندان طولانی به عشق shy&بازی پردازید همسرتان را کاملا آماده سازید. آمادگی دو shy&سویه آمیزش را فرح shy&بخش و کامل می کند. [48]

امام علی (علیه السلام): چون به آمیزش پرداختی سخن کوتاه کن، مبدا فرزندی لال نصیب تو گردد. [49]

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم): در حال جنابت، به قصد بچه shy&دار شدن، با همسرت هم shy&آغوش مگرد، بهتر است غسل کنی، اندکی آرام گیری، پاک و طاهر شوی و سپس هم shy&بستر شوی. اگر چنین نکردی و فرزندی مجنون و کم عقل نصیب شد کس دیگری جز خود را نکوهش مکن. [50]

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم): اندیشه آدمی به هر جا روان است. در اندیشه ی دیگری بودن نا shy&میمون است. در این هنگام با شهوت زن دیگر نباید با زن خود هم shy&بستر شوی. [51]

امام علی (علیه السلام): شیطان خودش خواسته که در فرزندان آدم شریک شود و این مایه ی بسی نگرانی است، نگران مباشید! هنگام آمیزش با ذکر ((بسم الله الرحمن الرحیم)) خدا را یاد کند و از شر شیطان به خالق نیکی ها پناه ببرید اگر چنین نکنید ممکن است فرزندان محبت اهل بیت (علیهم السلام) را در دل نداشته باشد. [52]

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم): وقتی به قصد آمیزش کنار یکدیگر آرمیدید، دو دستمال تمیز و پاک در کنار خود قرار دهید، هر کدام از دستمال جداگانه استفاده کنید. [53]

امام رضا (علیه السلام): پس از آمیزش یکباره بلند نشوید و ننشینید، بلکه ابتدا به طرف راست بچرخید و اندکی بعد برای ادرار و لو اندک برخیزید، پس از آن برای رسیدن به تعادل و آرامش غسل کنید، با رعایت این آداب از سنگ مئانه در امان خواهید ماند. [54]

امام حسن (علیه السلام): مکانی خلوت در زمانی بی سرو صدا، با دلی آرام شرایط مناسبی برای هم shy&بستری است. اگر آمیزش و انعقاد نطفه با دلی آرام و خالی از اضطراب صورت پذیرد، خون به صورت طبیعی در

رگها جریان می‌شود؛ باید، انتقال ژن‌ها؛ طبیعی‌تر انجام می‌گیرد و در نتیجه فرزند، به پدر و مادرش بیش‌تر شبیه خواهد شد. [55]

امام صادق (علیه‌السلام): پرندگان هر کدام صفاتی دارند: شایسته و ناشایست، در آمیزش نیز آدابی دارند، "کلاغ" علی‌رغم پرو بال سیاه و صدای ناهنجارش، در آمیزش مخفی کار است، آمیزش مخفی کارانه را از کلاغ بیاموزید. [56]

پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم): وقتی کودکی در اتاق است و شما را می‌پاید و حتی بی اختیار نفس و صدای شما را می‌شنود، از خیر این لحظات دل نشین درگذرید، مبادا آن کودک در بزرگی به رابطه نامشروع تن در دهد که رستگار نمی‌گردد. [57]

پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم): اگر فرزند کم عقل و دیوانه و جذامی نمی‌خواهید در اول، وسط و آخر ماه (قمری) با همسر خود در نیامیزید چه بسا ممکن است آن چه نمی‌خواهید صورت پذیرد. و در شب عید فطر، عید قربان و نیمه شعبان نیز آمیزش به قصد فرزند دار شدن دوری گزینید چرا که ممکن است فرزند شما شرور، معلول، بد یمن و زشت رو گردد. [58]

امام رضا (علیه‌السلام): هم‌آغوشی را برای آخر شب بگذارید زیرا برای بدن مناسب، برای فرزنددار شدن امیدوارتر و فرزند عاقل‌تر خواهد شد. [59]

پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم): چون همسرت باردار شد، از آمیزش بپرهیز، تنها در ماه‌های اول (با مشورت پزشک) می‌توانی با وضو به نزدیکی اقدام کنی، چینی که در رحم همسرت است بسیار مقدس و قابل احترام است. [60]

پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم): آنچه در خانه می‌گذرد امانت است، روا نیست زن‌ها آن چه میان آن‌ها و شوهرانشان در خلوت می‌گذرد به زنان دیگر بازگو کنند. [61]

دوران بارداری

مرحله‌ی دوم، تربیت فرزند پیش از تولد در دوران بارداری است. بنابراین پس از آن که زن از راه مشروع و با رعایت آداب اسلامی باردار شد رسالتش برای حفظ و پرورش جنین (این امانت الهی و انسان آینده) فوق العاده سنگین و حساس خواهد شد، در دوران بارداری که جسم جنین رشد می‌کند، شخصیت او نیز شکل می‌گیرد. لذا تمام حرکات، سکنت، خوردن و خوابیدن و حالات مادی و معنوی مادر بر جنین اثر جدی دارد. بنابراین والدین و حتی بستگان باید مراقب باشند.

پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) می‌فرماید: «أدبوا أولادکم فی بطون أمهاتهم. قیل: و کیف ذلک یا رسول الله؟ فقال: باطعمهم الحلال» [62] فرزندان را در شکم مادرانشان تربیت کنید. سوال شد: این چگونه است ای رسول خدا؟ فرمودند: با خوراندن غذای حلال به مادرش.

یک مادر باید بداند که موجود زنده‌ی را حمل می‌کند که در رشد و نمو او موثر است و با تمام وجود وابسته به اوست.

جنین از مادر تغذیه می‌کند و از اکسیژن و غذایی که برای او فراهم می‌کند و در نتیجه امنیت که ایجاد می‌کند، بهره می‌گیرد. جنین از طریق جفت با مادر در ارتباط است بنابراین نوع غذایی که می‌خورد بر آن اثر می‌گذارد. غذایی که جنین از طریق بند ناف از مادر می‌گیرد علاوه بر اینکه بر سلامت او موثر است در اخلاق خوب و بد او هم موثر است و با مقدار هوش و حافظه او ارتباط مستقیم دارد. زیرا تمام بدن جنین از جمله اعصاب و مغز او تحت تاثیر غذای مادر است.

با توجه به اهمیت تغذیه در این دوره پیامبر اکرم (ص) سفارشات را به مادران جوان نموده‌اند: از خوردن غذاهایی مثل کندر، به، خرما، ماست شیرین و عسل کوتاهی نکنند. هر روز جمعه ناشتا انار شیرین میل کنند. در صورتی که ضرر نداشته باشد هفته‌ای یک بار سرکه بخورند. و... و اینها را در شکل‌گیری برخی خلقیات و روحیات و برآمدن برخی صفات شایسته در کودک مؤثر دانسته و به آن توصیه می‌فرمودند.

اسلام تاکید زیادی بر نوع غذایی که در دوره بارداری مصرف می‌شود کرده است، و توصیه شده است که مادران برنامه غذایی حساب شده‌ی داشته باشند. مثلا

۱ - ماه اول، هر روز ناشتا به مقدار دو عدد خرما بخورد و به آن سوره قدر بخواند.

۲ - ماه دوم، هر روز ناشتا کمی عناب بخورد و به آن سوره توحید بخواند.

۳ - ماه سوم ، هر روز یک عدد سیب بخورد و به آن سوره آیه الکرسی بخواند.

۴ - ماه چهارم ، هر روز انجیر بخورد و به آن سوره تین بخواند.

۵ - ماه پنجم ، هر روز یک عدد تخم مرغ بخورد و به آن سوره حمد بخواند.

۶ - ماه ششم ، هر روز انار بخورد و به آن سوره انا فتحنا بخواند.

۷ - ماه هفتم ، هر روز به بخورد و به آن سوره یس بخواند.

۸ - ماه هشتم ، هر روز مقداری نبات و زعفران را بکوبد و به آن سوره نصر بخواند.

۹ - ماه نهم ، هر روز شیر و خرما بخورد و به آن سوره دهر بخواند.

در این ماه (ماه نهم) بهتر است غذای او کباب باشد . ادویه نخورد . خرما میل کند . برای سلامتی امام زمان (علیه السلام) گوسفندی را ذبح کرده از آن بخورد . در نماز ظهر یا عصر سوره والعصر و الذاریات بخواند . در روزهای پنجشنبه سوره حج و در روزهای جمعه سوره فاطر را تلاوت کند . هر روز مقداری راه برود . به عکس و آینه کمتر نگاه کند . {هر روز بر مقداری شیر و خرما سوره دهر بخواند و آن را ناشتا بخورد.

زمانی که نوزاد تکان خورد، سوره توحید بخواند و صلوات بفرستد. هر روز چهار مرتبه سوره توحید بخواند و در طول این دوران یک بار قرآن را ختم کند و در ماه آخر برای راحتی زایمان ، سوره مریم را بخواند. ضمناً در طول این دوران بهتر است چهل روز سوره یوسف و چهل روز سوره انعام را بخواند.

کوچکترین بی احتیاطی در دوران بارداری عواقب سختی دارد

ملا محمد تقی مجلسی از علمای بزرگ اسلام است. وی در تربیت فرزندش اهتمام فراوان داشت و نسبت به حرام و حلال، دقت فراوان نشان می داد تا مبدا گوشت و پوست فرزندش با مال حرام رشد کند.

محمدباقر، فرزند ملا محمد تقی، کمی بازیگوش بود. شبی پدر برای نماز و عبادت به مسجد جامع اصفهان رفت.

آن کودک نیز همراه پدر بود. محمدباقر در حیاط مسجد ماند و به بازی گوشی پرداخت.

وی مشک پر از آبی را که در گوشه حیاط مسجد قرار داشت با سوزن سوراخ کرد و آب آن را به زمین ریخت.

با تمام شدن نماز، وقتی پدر از مسجد بیرون آمد، با دیدن این صحنه، ناراحت شد. دست فرزند را گرفت و به سوی منزل رهسپار شد. وقتی به منزل رسید، رو به همسرش کرد و گفت: می دانید که من در تربیت فرزندم دقت بسیار داشته ام. امروز عملی از او دیدم که مرا به فکر وادی داشت. با این که در مورد غذایش دقت کرده ام که از راه حلال به دست بیاید ، نمی دانم به چه دلیل دست به این عمل زشت زده است.

حال تو فکر کن بین کاری کرده ای که فرزندمان چنین کاری را مرتکب شده است؟

زن کمی فکر کرد و عاقبت گفت: راستش هنگامی که محمدباقر را در رحم داشتم، یک بار وقتی به خانه همسایه رفتم، درخت اناری که درخانه شان بود، توجه مرا جلب کرد. سوزنی را در یکی از انارها فرو بردم و مقداری از آب آن را چشیدم.

ملا محمد تقی مجلسی با شنیدن سخن همسرش آهی کشید و به راز مطلب پی برد. ویا حلالیت طلبیدن از همسایه و مراقبت بیشتر به علاج مشکل و تربیت دقیق؛ تر فرزند پرداخت با این مراقبتها بود که این فرزند (علامه محمدباقرمجلسی ، صاحب بحارالانوار) به مدارج عالی علمی و فقهی دست یافت.[63]

مادر استاد شهید مطهری که از زنان فهمیده و با سواد و سخنور روزگار ماست ، در مورد شهید مطهری که فرزند چهارم ایشان بود، فرمود: در زمانی که استاد مطهری را هفت ماهه حامله بودم ، در خواب دیدم که در مسجد فریمان ، تمام زنان روستا نشسته اند و من نیز آن جا هستم یک دفعه دیدم که خانمی محترم و بزرگوار که مقنعه داشت وارد شد، در حالی که دو خانم دیگر همراه ایشان بودند. هر یک گلاب پاشی را در دست داشتند. آن خانم به دو زن همراه خود گفت: گلاب بریزید و آنها روی سر تمام خانم ها گلاب پاشیدند. وقتی به من رسیدند، سه دفعه روی سرم گلاب ریختند. ترس مرا گرفت که نکند در امور دینی و مذهبی ام کوتاهی کرده باشم . ناگزیر از آن خانم پرسیدم: چرا روی من سه دفعه گلاب پاشیدند؟ ایشان در جواب گفت: برای آن جنینی که در رحم شماست. این بچه به اسلام خدمت؛ های بزرگی خواهد کرد. همچنین قبل از تولد مرتضی، مادرش خواب حضرت زهرا(س) را می بیند که از او درخواست می کند با وضو به بچه شیر دهد، وقتی خواب را برای همسرش بازگو می کند، شیخ محمدحسین(پدر شهید؛ مطهری) به او می گوید خواب خوبی است به شرط آن که به آن عمل کنی؛ و این گونه بود که بانو سکینه، (مادر شهید؛ مطهری) تا زمانی که مرتضی را از شیر نگرفت هرگز بدون وضو به او شیر نداد. لذا وقتی مرتضی به دنیا آمد، با بچه؛ های دیگر فرق داشت ، به طوری که در سه سالگی ، کت مرا بر دوش می انداخت و به اتاقی در بسته می؛ رفت و در حالی که آستین؛ های کت به زمین می؛ رسید، به نماز خواندن می؛ پرداخت.[64]

رسول اکرم صلی الله علیه وآله وسلم می؛ فرماید: «السعيد من سعد فی بطن امه و الشقی من شقی فی بطن امه؛ فرد خوشبخت در شکم مادرش خوشبخت شده و بدبخت در شکم مادرش بدبخت شده است»[65] از این؛ والدین بخصوص مادران، به توجه و مراقبت بیشتر در این دوره و دوری از گناهان توصیه شده؛ اند. {در دوران جنینی کودک دلبنده شما چیزهایی فرا می؛ گیرد که بیشتر از هر دهه از عمر آینده اوست. زمانی که در رحم شماست صداها به گوشش می؛ رسد و هیجانات را احساس می؛ کند. خواب می؛ بیند و حرکات و تماس؛ ها را تجربه می؛ کند .

در روایت زندگی ابن‌شیرین؛ سینا پزشک ایرانی آمده است مادرش در دوران بارداری نه بار قرآن را ختم کرده است اگرچه ممکن است مادر ابوعلی سینا مبتنی بر یافته های علمی امروز این کار را انجام نداده است اما از بعد علمی توجیه قابل قبولی دارد زیرا بررسی های علمی نشان داده است کودکی که از دوره جنینی دائماً مهیای یادگیری باشد مسلماً گیرنده های حسی اش برای دریافت و درک اطلاعات بهتر عمل می کند. صحبت با جنین و خواندن کتاب در دوران بارداری، قدرت تکلم نوزاد را افزایش می دهد، جنین از پنج ماهگی صدای مادر را می شناسد. کتاب خواندن با صدای بلند موجب افزایش قدرت تکلم نوزادان می شود. پژوهش ها نشان می دهند که محرک های خارجی از مهم ترین عوامل تاثیرگذار روی رشد جنین هستند. گوش انسان اولین ارگانی است که شکل می گیرد و رشد می کند و تنها راه ارتباطی جنین با دنیای بیرونی از طریق گوش است پانزده هفته پس از حاملگی کودک شما می تواند بشنود. بمحض آنکه صدای شما بلند می شود آن را تشخیص می دهد و کلمه به کلمه حالات آن را تشخیص می دهد. کودک شما در سی هفتگی دارای حافظه کوتاه مدت است.

پس اگر می خواهید کودک باهوشی داشته باشید کفایت با او صحبت کنید. با او صحبت کنید و به او بگویید که دوستش دارید برایش قصه بگویید، کتاب بخوانید، شعرهای کودکانه زمزمه کنید و مطمئن باشید که فرزندتان با دقت هرچه تمام تر گوش خواهد کرد. تا می توانید با او صحبت کنید از همه چیز برایش بگویید. اگر در حال کار کردن هستید برایش توضیح دهید که در حال انجام چه کاری هستید. او را از تلاوت قرآن محروم نکنید. برایش قرآن بخوانید. با صحبت کردن با کودک به دنیا نیامده به او می گوید که او دوست داشتنی خواهد بود و یک شروع بسیار عالی است. جنین کودکی خوش بین خواهد بود و به طور غریزی فکر می کند که دنیای فوق العاده خوب و امنی در پیش دارد. استرس، افسردگی و اضطراب باعث خواهند شد که شما کودکی ناآرام و مضطرب و افسرده داشته باشید اگر احساس افسردگی می کنید و یا اضطراب شما را رها نمی کند حتماً با پزشک خود مشورت کنید هر قدر شما از نظر روحی آرام تر، شادتر و امیدوارتر باشید به همان اندازه فرزند سالم تری خواهید داشت و احساس امنیت را به کودک خود هدیه خواهید داد. [66]

نام گذاری پیش از تولد

در سیره سعادت آفرین پیامبر اسلام (صلی الله علیه وآله وسلم) و ائمه ی طاهرین علیهم السلام نامگذاری فرزند پیش از ولادت شان به عنوان یک سنت حسنه است. چنانچه پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم آخرین فرزند حضرت زهرا (س) را محسن نام گذاشت.

أمیرالمؤمنین علی علیه السلام: «سَمُّوا أَوْلَادَكُمْ قَبْلَ أَنْ يُؤَلَّدُوا...» فرزندان؛تان را پیش از ولادت؛شان نام؛گذاری کنید؛ و اگر نمی؛دانید که پسر است یا دختر نام مشترک را برگزینید. [فِعْلًا سُونُوگَرافِی این مشکل را حل کرده است.] در ادامه امیرمؤمنان امام علی علیه السلام می؛فرمایند: «(يَقُولُ السَّقَطُ لِأَبِيهِ: أَلَا سَمَّيْتَنِي؟) در روز رستاخیز فرزند سقط شده؛ی بدونِ نام برای پدرش می گوید: چرا برای من نامی را انتخاب نکردی و نگذاشتی؟» [67]

تهیه و تدوین : سید محمود حسینی

[1] - مهدوی کنی، 1387: 51

[2] - حجر/ 29

[3] - روم/ 30

[4] - واقعه (25 - 26)

[5] - مدثر (42 - 43)

1 - سیری در تربیت اسلامی استاد تهرانی (با تلخیص)

2 - بحارالأنوار، ج89، ص214

[8] - روان شناسی و تربیت کودکان و نوجوانان -دکتر افروز

2 - حکمت 73 نهج البلاغه

[10] - غررالحکم، ص247

[11] - مستدرک؛الموسائل، ج11، ص315

[12] - مستدرک؛الموسائل، ج11، ص137

[13] - غررالحکم، ص238

[14] - نهج البلاغه

[15] - مجموعة ورام، ج1، ص60

[16] - مستدرک؛الموسائل، ج11، ص13

[17] - الغدير، عبدالحسين نجفی امینی: دارالکتب الاسلامیه، ج7

- [18] - (سوره نوح آیات 26 و 27)
- [19] - مفاتیح الحیاه ، ص 253- نقل از کتاب المقنعه ، ص 497
- [20] - کنز العمال فی سنن الاقوال و الافعال، ج15، ص855
- [21] - عوالی اللئالی، ج1، ص259
- [22] - اصول کافی، ج5، ص332 و من لا یحضره الفقیه، ج3، ص391
- [23] - بحار الأنوار، ج 100، ص 269
- [24] - وسائل الشیعه، ج 14، ص 29، ش 3
- [25] - کنز العمال، ج 15، ص 855، ش 34400
- [26] - کنز العمال، ج 16، ص 296، ش 44559
- [27] - کلینی، کافی، ج 5، ص 347، ش 3
- [28] - کلینی، کافی، ج 5، ص 347، ش 1
- [29] - مکارم الاخلاق، ص 214
- [30] - سوره بقره ، آیه 187
- [31] - تربیت فرزند از نظر اسلام، ص2. (حسین مظاهری)
- [32] - کلیات شیرین حکایت جامع التمثیل ، انتشارات مروی
- [33] - البرهان فی تفسیر القرآن: ذیل الاسراء64
- [34] - المحجة البيضاء، 3:206
- [35] - بحار الانوار، ج45، ص 8
- [36] - مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل ج 13 ، ص 67 ، ح 14763 - بحار الانوار (ط-بیروت) ج 100 ، ص 54، ح 26 - کافی ، ج 5 ، ص 124
- [37] - شرح لمعه دمشقیه ، کتاب نکاح ، شهید ثانی
- [38] - فروع کافی ، کتاب النکاح، باب النوادر ، حدیث 46
- [39] - من لا یحضره الفقیه، ج3، ص358
- [40] - فروع کافی، ج5 ص500 و مکارم الاخلاق، ص 239
- [41] - وسائل الشیعه ، ج 15 ص 12
- [42] - وسائل الشیعه ، ج 15 ص 17
- [43] - وسایل الشیعه ، ج 15 ص 112
- [44] - مکارم الاخلاق ، ص 80
- [45] - کافی، ج5، ص496
- [46] - وسائل الشیعه، ج14، ص10
- [47] - وسائل الشیعه ، ج15، ص106
- [48] - وسائل الشیعه ج14، ص83، (همانند همین حدیث از امام صادق (ع) در کافی ج5، ص497 نقل شده است)
- [49] - وسائل الشیعه ، ج 14 ص 87
- [50] - وسائل الشیعه ، ج 14، ص 99
- [51] - وسائل الشیعه ، ج 14، ص 120
- [52] - وسائل الشیعه ، ج 14، ص 96
- [53] - وسائل الشیعه ، ج 14، ص 188
- [54] - سفینه البحار، ج1، باب الجمع
- [55] - بحار الانوار ، ج 6، ص 359
- [56] - وسائل الشیعه ، ج 14، ص 100
- [57] - وسائل الشیعه ، ج 14، ص 95 و فروع کافی ج 5، ص 500
- [58] - وسائل الشیعه ، ج 14، ص 91 و ص 187
- [59] - سفینه البحار ، ص 82
- [60] - وسائل الشیعه ، ج 14، ص 188
- [61] - وسائل الشیعه ، ج 14، ص 154
- [62] - جنگ مهدوی ، ص 132
- [63] - سیره ابن هشام، منشور المكتبة المصطفی ، ج 1
- [64] - کتاب مرتضی مطهری؛ نگاهی به زندگی و مبارزات استاد شهید مطهری، نویسنده: میثم محسنی
- [65] - اصول کافی، ج8، ص81 و من لا یحضره الفقیه، ج4، ص402
- [66] - سایت تبیان

[67] - فروع کافی: ۷۶/۲، وسائل الشیعه: جلد ۱۵/ص ۱۲۱